

Aldus ongeveer is de wereld van het Schoon en de wereld der Kunst, gelijk die in de Heilige Schrift ondersteld wordt. „Uit God, door God en tot God alle dingen” ook in deze wondere sfeer der Heerlijkheid. Maar juist daarom ligt in de ordonnantie van dat Schoon dan ook een voortstuwend motief, dat zich nergens stuiten laat. Het Schoone zoowel als het Heerlijke neemt geen vrede met een deel, maar eischt het geheel op. Schoon naar het lichaam, maar onschoon naar de ziel, vloekt. Gods *Θεότης* wil in beide gelijkelijk uitkomen. En waar bij onze innerlijke verscheurdheid deze harmonie nog toeft, vaak zelfs antithese wordt, daar blijft het somatisch schoon wel s c h o o n ook al is de geest nog onoogelijk of zelfs duivelsch, maar zulk eenzijdig schoon bevredigt toch onze *εὐδονία* niet. Wat ge daarbij mist, is het schoon in het verband. En het schoon der zinnen, dat aan het schoon der ziel in zijn opbloeien als woekerplant de kracht onttrekt, eindigt met den zin voor de *Θεότης* in ons eer te kwetsen, dan dat het dien bevredigen zou ⁵⁹).

Vraag ik nu ter oriëntering nog kortelijk, in welke verhouding deze Schriftuurlijke praemissen voor de aesthetiek tot haar jongste wijsgeerige ontwikkeling staan, dan zal ik mij uiteraard wel wachten, om een oordeel over haar onderscheidene scholen te vellen, maar dient toch op de volgende momenten gewezen ⁶⁰).

Voor de Schrift valt de tegenstelling tusschen het Idealisme en Empirisme in al haar schakeeringen weg. Vertoont zich de *Θεότης* op eene eigene wijze in de geestelijke en op eene eigene wijze in de stoffelijke verschijnselen, en wederom op eene eigene wijze in de synthese of saamvoeging van beiden, dan hebben onderzoekingen als Helmholtz, Pfau en Semper instelden, ⁶¹) even deugdelijk recht als de idealistische constructiën van Schelling of Solger, Seising of Köstlin, Zimmermann of Hartmann; ⁶²) maar moet in beide groepen gewraakt, dat ze het wezen van het schoon slechts òf in den geest òf in de stof zochten, aldus het ééne gebied van het schoon aan dat van het andere opofferend. Een kleur, een toon, een lijn kan even goed als een karaktertrek of stemming, een gedachte of daad, op zich zelf schoon zijn, en zelfs het „vrije schoon”, waarop Kant wees, eischt waardeering ⁶³).

Herbarts realer opvatting van het Idealisme kan evenmin als Schopenhauers poging, om het zwaartepunt uit de idée in den wil te verleggen, den Calvinist bevredigen. Wel wordt het rehabiliteeren van het „Ding an Sich” zij het ook slechts in zijn vormen-